

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı:1984/2 (İhtar İstemi)

Karar Sayısı:1984/2

Karar Günü:12.10.1984

R.G. Tarih-Sayı:R.G.'de yayımlanmamıştır. (Red)

1- İncelenen konu, siyasi partinin kapatılması davası olmayıp 22.4.1983 günlü, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 104. maddesinin birinci fıkrası uyarınca Cumhuriyet Başsavcılığı'nca istenen bir ihtar işlemidir.

Bu gibi işlerin, Anayasa'nın 49. maddesinin son fıkrası gereği dosya üzerinde incelenmesi zorunludur. Bu incelemenin yapılması sırasında, Anayasa Mahkemesi'nce, gerekli görüldüğü hallerde sözlü açıklamalarını dinlemek üzere ilgilileri çağırma yetkisinin bulunduğu duraksanamaz.

Öte yandan, 2820 sayılı Kanun'un 98. maddesinde siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin davalarda Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun uygulanacağı buyruğu karşısında, ihtar istemine ilişkin evrede, siyasi partinin savunma yapma durumunda olduğundan da söz edilemez.

Bu nedenlerle adı geçen partiden savunma istenmesine yasal olanak bulunmadığına, Yılmaz Aliefendioğlu, Muammer Turan ve Mehmet Çınarlı'nın "ilgili siyasi partiden savunma istenmesinin yararlı olduğu ve bunu engelleyen bir yasal hükmün de bulunmadığı" yolundaki karşıoylarıyla ve oyçokluğuyla,

2- Dosya içeriğindeki belge ve bilgilere göre, ilgililerin sözlü açıklamada bulunmalarında bir yarar ve gerek olmadığına, H. Semih Özmert, Yılmaz Aliefendioğlu, Muammer Turan, Mehmet Çınarlı ve Servet Tüzün'ün karşıoylarıyla ve oyçokluğuyla,

3- 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 9. maddesi hükmü dairesinde, Cumhuriyet Başsavcılığı'nca, bir uyarıda bulunulmamasının aynı Yasanın 104. maddesi gereğince ihtar istenmesine bir engel teşkil etmediğine ve işin istek çerçevesinde sonuca bağlanması gerektiğine, Muammer Turan'ın "7.11.1982 gün ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 69. maddesinde: (Cumhuriyet Başsavcılığı, kurulan partilerin tüzük ve programlarının ve kurucularının hukuki durumlarının Anayasa ve kanun hükümlerine uygunluğunu ve belgelerinin tamam olup olmadığını kuruluşlarını takiben öncelikle ve ivedilikle inceler. Tespit ettiği noksanlıkların giderilmesini, lüzum gördüğü ek bilgi ve belgelerin gönderilmesini yazı ile ister. Bu yazının tebliğ tarihinden başlayarak otuz gün içinde noksanlık giderilmediği veya istenen ek bilgi ve belgeler gönderilmediği takdirde, siyasi partilerin kapatılmasına dair hükümler uygulanır.) denilmekte; Kanunun bu maddesinin atıfta bulunduğu ve "Siyasi Partilerin Kapatılması" başlığını taşıyan "Beşinci Kısım" ise 98. maddeden 108. maddeye kadarki hükümleri içermektedir. Aynı Kanunun 10. maddesi tüzük değişikliklerinin de 15 gün içinde Cumhuriyet Başsavcılığına bildirilmesini öngörmektedir.

Bu hükümlerden de anlaşılacağına göre Cumhuriyet Başsavcılığı partilerin kuruluşunu denetlerken ve faaliyetlerini takip ederken, ilk önce "tespit ettiği noksanlıkların giderilmesini yazıyla isteyecek; bu yazının tebliğ tarihinden başlayarak otuz gün içinde noksanlık giderilmediği takdirde siyasi partilerin kapatılmasına dair hükümler uygulanacaktır." Buradaki "noksanlık" sözcüğünün kapsamına kanuna aykırılıklar da girmektedir.

Esas Sayısı:1984/2 (İhtar İstemi)

Karar Sayısı:1984/2

Kanunun hiçbir maddesinde, 9. maddeye göre partinin tüzük ve programı üzerinde Cumhuriyet Başsavcılığı'nca (öncelikle ve ivedilikle) yapılacak inceleme sonunda tesbit edilecek Anayasa ve kanun hükümlerine uygunsuzlukların giderilmesinin yazı ile isteme ve ancak bu isteğe uyulmadığı takdirde "siyasi partilerin kapatılmasına dair hükümlerin uygulanması" yöntemi değiştirilmemekte; 9. maddeye uyulmadan ve belirtilen ilk işlemler tamamlanmadan dava açılması emredilmemektedir.

Başlıca bu nedenlerle, Cumhuriyet Başsavcılığı'nca, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 9. maddesindeki şart, görev ve yetkilerin yerine getirilmeden yapıldığı anlaşılan başvurunun bu yönden reddi gerektiği düşüncesiyle kararın bu kısmına karşıyım." yolundaki karşıoyuyla ve oyçokluğuyla,

4- İşin esasına gelince :

A) Cumhuriyet Başsavcılığı, Anavatan Partisi Tüzüğü'nün 48. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde, son olarak, "Büyük Kongrede yeni genel başkan tarafından gösterilen 14 aday arasından seçilen 7 asıl ve 3 yedek üye" biçiminde yapılan değişikliğin, Anayasa'nın 69. maddesinin üçüncü fıkrasına ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın öngördüğü parti içi demokrasi ve eşitlik ilkesine ve bu hususu içeren 4. maddesinin ikinci fıkrası hükmüne aykırı olduğunu belirterek, adı geçen Partiye, Yasanın dördüncü kısmı dışındaki 4. maddenin ikinci fıkrasına olan bu aykırılığın giderilmesi için, aynı Yasanın 104. maddesi uyarınca ihtar yapılmasını istemektedir.

Anayasa, benimsediği demokrasi esaslarını, değişik maddelerde kurala bağlamıştır. İhtar istemine konu yapılan Tüzük değişikliği, Anavatan Partisi'nin merkez karar ve yönetim kurulu üyelerinin seçimlerini tanzim etmekte olduğundan, Anayasa'nın öncelikle seçimle ilgili konularda benimsediği demokrasi ilkelerinin gözönünde tutulması gerekir. Hemen belirtmek gerekir ki, Tüzüğün, Büyük Kongrede yeni genel başkan tarafından gösterilen 14 aday arasından 7 asıl ve 3 yedek üyenin seçilmesine ilişkin bu düzenlemesinin, Anayasa'nın 67. maddesindeki genel seçim sistemiyle ve bu maddenin öngördüğü ilkelerle çatışan ve onu zedeleyen bir yönü yoktur.

Genel Başkan tarafından aday gösterilme işleminin, Anayasa Mahkemesi'nin 18.5.1967 günlü, Esas: 1965/36, Karar: 1967/12 sayılı kararında da belirtildiği gibi, seçim yapmak demek olmadığı, Büyük Kongrece yapılacak seçime iki dereceli bir nitelik kazandırmayacağı, Merkez Karar ve Yönetim Kuruluna seçilecek asıl ve yedek üyelerle, Genel Başkan tarafından gösterilen adaylar arasından seçilecek üyelerin birbirine oranlanmasının, asıl üyeler bakımından kırkbire yedi, yedek üyeler yönünden de onsekize üç nisbetini, başka bir anlatımla bu kıyaslamamanın yaklaşık olarak altıda bir oranını göstermesinin ortaya koyduğu bu sonucun, yetkinin genel başkana devredildiği biriminde anlaşılmasına elverişli bulunmadığı, bu oranın, Büyük Kongre aleyhine değiştirilmesi durumunda, daha açık bir anlatımla mevcut dengenin bozularak Büyük Kongrece yapılacak seçimlerin genel başkanın iradesi altına sokulmak istenmesinde ise, konunun başka biçimde değerlendirilmesinin doğal bulunacağı cihetle ihtar istemine konu edilen Tüzük hükmünün, parti içi çalışmalarında uyulması gereken demokrasi esaslarına ve bunu düzenleyen 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 4. maddesinin ikinci fıkrasına aykırı bir yönü bulunmadığına,

B) Yukarıda da açıkça belirtildiği üzere seçme yetkisinin Büyük Kongre'de alınarak Genel Başkana devri gibi bir durum, mevcut oranlar da nazarı dikkate alındığında, söz konusu olmadığından ihtar istemine konu yapılan Tüzük hükmünün 2820 sayılı Kanun'un 14. maddesinin üçüncü fıkrasına ve 15. maddesine aykırı bulunmadığına,

Esas Sayısı:1984/2 (İhtar İstemi)

Karar Sayısı:1984/2

C) Anavatan Partisi Tüzüğü'nün ihtar istemine konu yapılan düzenleme biçiminin, Siyasi Partiler Kanunu'nun 16. maddesinde "siyasi partinin merkez karar ve yönetim kurulu, parti tüzüğünde gösterilen şekilde kurulur" biçimindeki hükmüne de bir uyumsuzluk göstermediğine,

D) Ayrıca, Tüzük değişikliği ile ortaya çıkan durumun, 2820 sayılı Kanun'un 21. maddesinin beşinci fıkrasını işlemez hale getirmeyeceğine ve yasa hükmünün işlerliğini engellemeyeceğine, böylece tüzük değişikliğinin, bu fıkra hükmüne de aykırı olmadığına,

Sonuç olarak, Anavatan Partisi Tüzüğü'nün ihtar istemine konu edilen düzenlemesi, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun dördüncü kısmı dışında, emredici kurallara aykırılık taşımadığından yerinde bulunmayan istemin reddine,

H. Semih Özmert, Yılmaz Aliefendioğlu, Yekta Güngör Özden, Muammer Turan ve Selâhattin Metin'in "Anavatan Partisi Tüzüğü'nün 10.9.1984 de son biçimini alan 48. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi, yasalarla olur verilmeyen bir ayrıcalığı, Anayasa'nın 68-69., Siyasi Partiler Kanunu'nun 4., 14-16. ve 21. maddelerindeki ilkelere aykırı yapıda kurallaştırmıştır. Genel Başkanın göstereceği 14 aday arasından 7 asıl 3 yedek üyeyi Büyük Kongre'ye seçtirilmesi, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nun 33 üyesini doğrudan, 7 üyesinin dolaylı seçimidir. Büyük Kongre üyeleri arasında eşitliği bozarak Genel Başkan'a özel ve üstün hak tanımak; üyeler arasında belli kişileri Genel Başkan'ın isteği ile, üstelik Büyük Kongre üyeleri dışındakilerin seçilmesine açık tutup onayına sunarak Büyük Kongreyi bağlamak ve böylece Genel Kurulun iradesini etkileyip saptırmak; Büyük Kongre'nin biçimsel seçim yapmasına neden olarak "Kongre" ve "Seçim" kavramlarına özde aykırı durumlar yaratmak; siyasi partiler içinde gerçekleşerek ülkede kökleşmesi öngörülen ve özlenen demokrasiyi Büyük Kongreyi 10 üye için Genel Başkanın listesine oy vermek zorunda bırakarak yozlaştırmak; Genel Başkanın birçok yetkisi varken ona aşırı olanaklar sağlayarak kişisel egemenliğini güçlendirmek 2820 sayılı Kanun'un 4., 14-16. ve 21. maddelerine aykırı bulunduğundan ihtar gerekli kılmalıdır. Söz konusu (c) bendinin 17.7.1984 günlü biçimiyle, bu karara konu olan yeni biçiminin birlikte ele alınması amacı ortaya çıkarmakta, yeni düzenlemenin öncekinin sakıncalarını kaldırmış gibi bir görünümle ama yine önceki doğrultuda yürürlüğe konulduğu anlaşılmaktadır. Çoğunlukça dayanan 18.5.1967 günlü kararın ele aldığı olayda aday empozisi ve yalnızca gösterilen adaylara oy verilmesi zorunluluğu yoktur. Tek partili dönemlerin iki dereceli seçimi niteliğindeki bu düzenlemeyi uygun bulan çoğunluğun, oluşumdaki aykırılık ve sakıncayı gözardı ederek, oluşumdan sonraki evreye ilişkin yeni değişikliklerle her zaman bozulacak kuruldaki sayısal oran ve bunun yararı-zararı üzerinde durup ilkeyi önemsememesi, bu konudaki kuralların amaç ve ereğine uygun düşmediği gibi bundan böyle olumsuz uygulamalara örnek olabileceğinden Cumhuriyet Başsavcılığı'nın istemi yönünde karar verilmesi gerektiği" yolundaki karşıoylarıyla ve oyçokluğuyla,

12.10.1984 gününde karar verildi.

Başkan	Üye	Üye
Ahmet H. BOYACIOĞLU	H. Semih ÖZMERT	Necdet DARICIOĞLU
Üye	Üye	Üye
Hüseyin KARAMÜSTANTİKOĞLU	Kenan TERZİOĞLU	Yılmaz ALİEFENDİOĞLU

Esas Sayısı:1984/2 (İhtar İstemi)
Karar Sayısı:1984/2

Üye Yekta Güngör ÖZDEN	Üye Orhan ONAR	Üye Muammer TURAN
Üye Mehmet ÇINARLI	Üye Selahattin METİN	Üye Servet TÜZÜN
Üye Mahmut C. CUHRUK	Üye Osman Mikdat KILIÇ	Üye Mithat ÖZOK